

YEMEN

ye'nin teşkil ettiği Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin 1961'de dağılmasının ardından Mısır ile olan bağlarını kopardı. Onun Eylül 1962'de ölümü üzerine oğlu Muhammed Bedr imam seçildiyse de bir hafta sonra San'a'da askerî birlikler tarafından kuşatılınca görevi bırakıp kaçmak zorunda kaldı (26 Eylül 1962). Böylece Yemen'de monarşi sona erdi ve Mısır'ın desteğiyle Yemen Arap Cumhuriyeti (Kuzey Yemen) kuruldu, cumhurbaşkanlığına da Abdullah Sellâl adlı bir subay getirildi.

Öte yandan Suudi Arabistan monarşi yanlılarını destekledi ve onlara yardım etti. Ancak monarşi yanlılarının bütün çabaları başarısızlıkla sonuçlandı. Abdullah Sellâl döneminde (1962-1967) ülke dışı açıldı ve Yemen'de modernleşme çabaları görüldü. İngiliz himayesindeki Aden ile kabileler arasında bölünen tarımsal alanlardan oluşan yerleri (Güney Yemen) İngiliz yönetiminden kurtarmak amacıyla 1963'te San'a'da toplanan Arap millî hareketi Millî Kurtuluş Cephesi'ni kurdu ve bazı kabilelerin de katılımıyla İngilizler'le mücadeleye başlandı. Bu mücadele Güney Yemen ile Aden'in 1967'de bağımsızlığına kavuşmasıyla sonuçlandı. Aden şehri İngilizler döneminde gelişmekle birlikte himaye yönetimindeki Güney Yemen herhangi bir alt yapıya sahip değildi ve oldukça geri durumdaydı. Bu bölgelerde içe kapalı tarım toplulukları yaşıyordu. 1967-1969 yıllarında Aden ve Güney Yemen, Kahtân eş-Şâbbî liderliğindeki Millî Kurtuluş Cephesi tarafından yönetildi. 1969'da yönetime gelen Selîm Rubey Ali ve Abdülfettâh İsmâîl zamanında Güney Yemen 1 Aralık 1970'teki bir anlaşma ile Sovyetler Birliği ve Çin'le ilişki kurdu; ardından sosyalist blokta yer alan Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti teşkil edildi. Yemen Arap Cumhuriyeti 1969'da İslâm Konferansı Teşkilâtı'na üye oldu. Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde bütün partiler birleştirilerek Yemen Sosyalist Partisi oluşturuldu ve ülke bu parti tarafından yönetildi. Kuzey Yemen'le Güney Yemen arasında 1972'de ve 1979'da savaş çıktıysa da bu çok uzun süreli olmadı. Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdülfettâh İsmâîl 1980'de görevinden istifa edince yerine Ali Nâsır Muhammed seçildi (1980-1986). Aynı dönemde Yemen Arap Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdurrahman el-İrânî ve İbrâhim el-Hamdî'nin ardından 1988'de Ali Abdullah Sâlih cumhurbaşkanı oldu ve ülkeyi 1990 yılına kadar yönetti. Ali Abdullah Sâlih döneminde Kuzey Yemen siyasî istikrara kavuştu, petrolün bu-

lunmasıyla da ekonomik açıdan gelişme gösterdi.

Güney Yemen'de 1986'da parti içi çekişmeler yüzünden görevinden ayrılan Ali Nâsır Muhammed'in ardından ülkede dört yıl boyunca siyasî kriz yaşandı. Kuzey Yemen 1989'da Güney Yemen'le birleşmeyi önerdi. Güney Yemen, Sovyetler Birliği'nin de desteklemesiyle 22 Mayıs 1990'da Kuzey Yemen'le birleşti. Ülke iki buçuk yıllık geçiş döneminde iki parti tarafından ortaklaşa yönetildi. 1992 sonunda yapılan seçimin ardından iki ülke tamamen birleşti. Bu seçimleri Kuzey Yemen'in eski cumhurbaşkanı Ali Abdullah Sâlih kazandı. Yemen siyasetini tek başına şekillendiren Ali Abdullah Sâlih döneminde ekonomik durumun kötüleşmesi ve Körfez krizinde Yemen'in Irak tarafında yer alması gibi sebeplerle cumhurbaşkanı ile Güney Yemenli ileri gelenler arasında gerginlik ortaya çıktı. Nisan 1993 seçimlerini yine Ali Abdullah Sâlih'in kazanmasının ardından 1994 ortalarında ülkede iki ay süren bir iç savaş çıktı. Bu savaşı Ali Abdullah Sâlih'in kuvvetleri kazandı. İç savaş ülkede esasen bozuk olan ekonomiyi daha kötü bir hale getirdi. Her şeye rağmen yapılan bütün seçimleri kazanan Ali Abdullah Sâlih 2000 yılında anayasayı değiştirerek tekrar iki defa daha seçilme hakkı kazandı. Halk tarafından seçilen meclisin yanı sıra üyeleri cumhurbaşkanı tarafından belirlenen bir şûra meclisi (senato) kuruldu. 2000'li yıllarda ülkede pek çok isyan çıktı. Eylül 2006'daki seçimleri de kazanan Ali Abdullah Sâlih, Zeydî Hüseyin Husî'nin Şebâbû'l-mü'minin adlı hareketiyle uğraşmak zorunda kaldı. 2009'da Güney Yemen'de ortaya çıkan hareket silâhlı direnişe geçti. 2011 yılı başlarında Tunus'ta başlayıp Arap dünyasına yayılan "Arap baharı" Yemen'i de etkiledi. Uzun süren protesto gösterileri ve çatışmaların ardından Kasım 2011'de imzalanan Körfez İşbirliği Konseyi Antlaşması'yla Ali Abdullah Sâlih'in otuz üç yıllık yönetimi fiilen sona erdi. Göreve başkan yardımcısı Abdürabbih Mansûr el-Hâdî getirildi. 21 Ocak 2012'de yapılan seçimlerde Abdürabbih Mansûr el-Hâdî'nin cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra Ali Abdullah Sâlih 27 Şubat 2012'de görevi resmen ona devretti.

BİBLİYOGRAFYA :

W. H. Ingrams, *The Yemen: Imams, Rulers and Revolutions*, London 1963; M. W. Wenner, *Modern Yemen: 1918-1966*, Baltimore 1967; Abdullah Ahmed Sevr, *Hâzîhi hiye'l-Yemen*, San'a 1969; H. Cruse – M. Azzâzî, *el-Cumhûriyyetü'l-'Arabîyyetü'l-Yemeniyye*, Beyrut 1975; Muhammed b. Muhammed b. Yahyâ, *E'immetü'l-Yemen bi'l-*

kamî'r-râbi' 'aşer li'l-hicre, Kahire 1396, I-II; Ahmed Câbir Afif, *el-Hareketü'l-vaṭaniyye fi'l-Yemen*, Dimaşk 1982; J. E. Peterson, *Yemen: The Search for a Modern State*, London 1982; R. W. Stookey, *South Yemen: A Marxist Republic in Arabia*, Boulder 1982; R. L. Bidwell, *The Two Yemens*, Essex 1983; Ahmed Kâyd es-Saidî, *Hareketü'l-mu'ârazaṭi'l-Yemeniyye*, Beyrut 1403/1983; Ahmed b. Muhammed eş-Şâmî, *Riyâhu't-tâgyîr fi'l-Yemen*, [baskı yeri ve tarihi yok] 1405/1984; M. Yahyâ el-Haddâd, *et-Târîhu'l-'âm li'l-Yemen*, Beyrut 1407/1986, IV; *The Yemens: Country Study* (ed. R. F. Nyrop), Washington 1986; Sayed Hassan Amin, *Law and Justice in Contemporary Yemen: The People's Democratic Rebuilding of Yemen and the Yemen Arab Republic*, Glasgow 1987; J. L. Douglas, *The Free Yemeni Movement: 1935-1962* (ed. G. Chimienti), Beirut 1987; Sultân Nâcî, *et-Târîhu'l-'askerî li'l-Yemen: 1839-1967*, San'a 1988; Fazl Ali Ahmed Ebû Gânîm, *el-Kabile ve'd-devle fi'l-Yemen*, Kahire 1990; Abdülmelik el-Mukramî, *et-Târîhu'l-ictimâ'î li's-sevretü'l-Yemeniyye*, Beyrut 1411/1991; *Târîhu'l-Yemeni'l-mu'âsır: 1917-1982* (trc. M. Ali el-Bahr), Kahire, ts. (Mektebetü Medbûlî); P. Dresch, *Tribes, Government and History in Yemen*, Oxford 1993; a.mlf., *A History of Modern Yemen*, Cambridge 2000; Hasan Ebû Tâlib, *el-Vahdetü'l-Yemeniyye*, Beyrut 1994; Beşîr Bekr, *Harbû'l-Yemen: el-Kabile tentasîru 'ale'l-vaṭan*, Beyrut 1995; R. D. Burrowes, *Historical Dictionary of Yemen*, Lanham 1995; a.mlf., "al-Yaman", *EP* (İng.), XI, 274-276; *el-Mevsû'atü'l-Yemeniyye*, Beyrut 1423/2003, I-IV; A. Rouaud, "Yahyâ b. Muḥammad", *EP* (İng.), XI, 247-248; Mustafa Öz, "Mütevekkil-Alellah, Yahyâ Hamîdüddîn", *DİA*, XXXII, 215-216.

CENGİZ TOMAR

III. KÜLTÜR ve MEDENİYET

Yemen'de İslâmiyet'in erken dönemlerden itibaren yayılmaya başlamasının ardından eski kültür mirası ve mimari geleniği devam etmekle birlikte İslâm dininin getirdiği yeni unsurlar da bölgeye nüfuz etmeye başlamıştı. Yemen'de inşa edilen ilk camilerin başında San'a Ulucamii, Zemâr Camii ve Muâz b. Cebel tarafından yaptırılan Cened Camii gelmektedir. Bu camiler aynı zamanda diğer yerlerde olduğu gibi İslâm'ın öğretiliği mekânlardı. Bazı sahâbîlerin Yemen'e yerleşmesi, diğer bölgelerden talebe ve ulemânın hadis almak üzere buraya gelmesine vesile olmuştur.

Yemen mimarisi, İslâmî dönemde yeni fonksiyonlar kazanmakla birlikte kendine has özelliklerini muhafaza etmiştir. Arap yarımadasının en eski şehirlerinden olan San'a, Yemen'in tarihî başşehridir. Şehirde Sâsânîler'in son ve İslâm devletinin ilk valisi olan Bâzân tarafından ilk defa bir mescid inşa edilmiş, ardından bu mescidin yerine San'a Ulucamii (Câmiu'l-kebir) yapılmıştır. Cami Emevî Halifesi I. Velîd devrinde genişletilmiş, bugünkü şeklini 134-

te (751) yapılan çalışmalar sonunda almıştır. Ya'furîler'den Emîr Muhammed b. Ya'fur döneminde büyük bir onarım geçirmiştir. Erken dönemde pek çok çarşısı bulunan San'a'da bugün on sekiz çarşı faal durumdadır. Şehirde on dört hamam mevcuttur. Öte yandan San'a'da birçok âlim yetişmiştir. Muhaddis Abdürrezzâk es-San'ânî ve Zeydî âlimi Emîr es-San'ânî bunlar arasında zikredilebilir.

Tarihî Terîm şehri meşhur camisinin etrafında zamanla bir ilim merkezi haline gelmiştir. Yemen'den ve Yemen dışından birçok âlim ve talebenin şehre geldiği kaydedilir. Burada yetişen ulemâ arasında fakih Yahyâ b. Sâlim, Ali b. Ahmed Bükeyr, fakih Şerefeddin Ahmed b. Muhammed b. Safah, Ali b. Ahmed Bâ Mervân sayılabilir. Taiz şehrinde ilk camiye sahâbî Muâz b. Cebel inşa ettirmiş, şehir özellikle VI. (XII.) yüzyılda gelişmiştir. Resûlîler döneminde imar edilen Taiz'de birçok cami ve medrese yapılmıştır. Medreseler arasında Mansûriyye, Muzafferîyye, Eşrefîyye, Müeyyediyye, Mücâhidiyye ve Efdaliyye önemlidir. Suleyhîler devrinde V. (XI.) yüzyılın sonundan itibaren yetmiş yıl kadar devlet merkezi olan Zûcible şehri büyük gelişme göstermiştir. Dârûliz ile (Dârü'l-izz) camisi bu yıllarda yapılmıştır. Fakih Abdullah b. Ahmed b. Es'ad el-Mukrî, fakih Ebû'l-Hasan Ali b. Ebû Bekir el-Hemdânî ve tarihçi Ahmed b. Hasan b. Kâsım el-Cibî bu şehirde yetişen âlimlerdir. Hz. Peygamber'in son yıllarında veya Ebû Bekir'in hilâfeti sırasında yapılan Zemâr Camii, Yemen'in en eski camisi olarak bilinir. İmam Yahyâ, İmam Mutahhar, Hüseyin, Emîr Sünbül ve Esed camileri Zemâr'daki diğer camiler arasında zikredilebilir. Muhaddis ve dilci Ebû Nizâr el-Hadramî ez-Zemârî şehrin en çok tanınan âlimlerindendir. Abbâsî Emî-

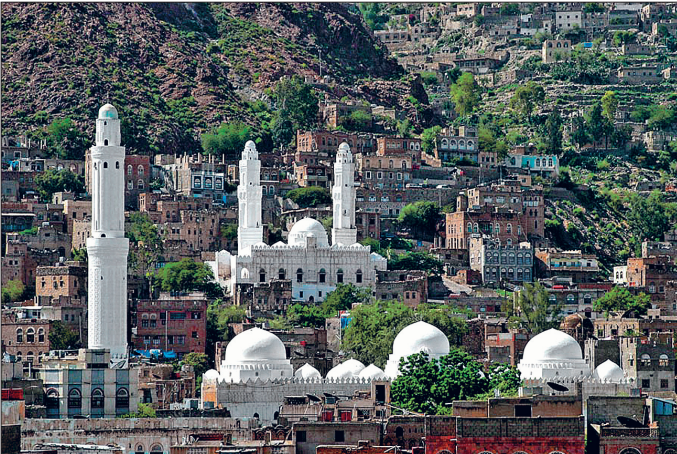
ri Muhammed b. Abdullah b. Ziyâd döneminde kültürel açıdan gelişme gösteren Zebîd Ziyâdîler, Benî Necâh ve Eyyûbîler döneminde başşehir oldu. Muhaddis Mûsâ b. Târik ez-Zebîdî, muhaddis Ebû Hâme Muhammed b. Yûsuf, Yemen'de Şâfiî mezhebinin yayılmasında önemli katkısı bulunan Ebû Bekir b. Mizrab ez-Zebîdî, fakih Abdullah b. İsâ b. Eymen el-Heremî, İbnü'l-Hattâb olarak tanınan Ebû Abdullah Muhammed b. Ebû Bekir, fakih ve dilci Sirâceddin Abdülatîf b. Ebû Bekir b. Ahmed ez-Zebîdî bu şehirde yetişmiş önemli âlimlerdir.

Ortaçağ'da Yemen'de yetişen diğer meşhur âlimler arasında Ali b. Ömer b. Ömer el-Adenî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdürabbih b. Hasan el-Adenî, Kâdî Şüreyh, Zeydî imâmetinin kurucusu Yahyâ b. Hüseyin el-Hâdî-İlêlhak, Abdullah b. Hamza el-Mansûr-Billâh, Zeydî imamı Yahyâ b. Hamza el-Müeyyed-Billâh, İbnü'l-Murtazâ el-Mehdî-Lidînilâh, Ahmed b. Ömer el-Müzecced isimleri ilk akla gelenlerdir. Muhaddis olarak Hemmâm b. Münebbih ve Abdürrezzâk es-San'ânî'nin yanı sıra Ca'fer b. Ahmed el-Bühlûlî, edipler arasında *el-İklîl* ve *Şifâtü Cezîreti'l-'Arab* adlı eserlerin müellifi Hemdânî, Neşvân el-Himyârî ve İbn Füleyle el-Hikemî sayılabilir. Yemen, tarihçilik alanında özellikle VI. (XII.) yüzyıldan itibaren verimli bir döneme girmiştir. Bu alanda Umâre el-Yemenî, Humeyd b. Ahmed el-Vâdî, İbn Hâtim, Muhammed b. Yûsuf el-Cenedî, Yâfiî, Ali b. Hasan el-Hazrecî, İbnü'd-Deyba ile aynı zamanda fakih ve astronom olan Bâ Mahreme zikredilmelidir.

Yemen'de ilk müstakil medreseler Eyyûbîler zamanında Taiz ve Zebîd'de inşa edilmiştir. Eyyûbîler'den sonra Yemen'e hâkim olan Resûlîler'in hemen hemen tamamı âlim olan ve âlimleri himaye eden

hükümdarları gerek yazdıkları eserler gerekse Taiz, Cened, Zebîd, Zafâr ve Aden gibi şehirlerde açtıkları medrese ve kütüphanelerle ilim ve öğretim hayatının gelişmesine büyük katkı sağlamışlardır. el-Melikü'l-Müeyyed Dâvûd'un başşehir Taiz'de inşa ettirdiği medresenin kütüphanesinde 100.000 kitap bulunduğu rivayet edilir. Resûlîler'den sonra Tâhirîler zamanında da ilmî faaliyet devam etmiş, Radâ şehrinde kurulan Âmiriyye Medresesi günümüze kadar gelmiştir. Diğer birçok şehirde cami ve medreseler inşa eden Tâhirîler döneminde medreselerde genel olarak Şâfiî mezhebi öğretimi yapılmış ve Şâfilik Yemen'de giderek güçlenmiştir. Osmanlılar'ın ve Zeydîler'in muhtelif şehirlerde kurdukları medreselerle sayıları 200'ü bulan bu eğitim kurumlarının bir kısmı günümüze kadar varlığını korumuştur. Yemen'deki ilmî ve kültürel mirası yansıtan birçok yazma eser çeşitli cami ve medrese kütüphaneleriyle özel kitaplıklarda zamanımıza ulaşmış, önemli bir kısmının katalogları hazırlanmıştır.

Osmanlılar döneminde de Yemen'de imar faaliyetlerine büyük önem verilmiş, San'a'da Osmanlı tarzında yedi cami yapılmıştır. Bunlar Özdemir Paşa, Murâdiye, tek kubbeli ve tek minareli Bekîriyye, Cenâh, Müzhib, Tavâşi, Talha ve Mehmed Paşa camileridir. San'a'da inşa edilen medreseler Yemen Beylerbeyi Murad Paşa tarafından yaptırılan Âdiliyye, Vezir Yemenli Hasan Paşa'nın yaptırdığı Bekîriyye, Zebîd'de Yavuz Sultan Selim dönemi devlet adamlarından Kemal Bey'in inşa ettirdiği Kemâliyye ile Vali Neşşâr Mustafa Paşa Medresesi'dir. San'a'da Osmanlılar dönemine ait Tavâşi ve Meydan hamamları bugüne ulaşmıştır. XIX. yüzyılda özellikle birçok askerî bina, kışla ve askerî okul yaptırılmıştır. Bunlar arasında günümüzde askerî müze olarak kullanılan kışla önemlidir. 1898'de Vali Hüseyin Hilmi Paşa'nın inşa ettirdiği vilâyet binası da zamanımıza ulaşmıştır. Osmanlılar devrinde Yemen'de ilim hayatı kesintiye uğramadan gelişimini sürdürmüştür, bu dönemde özellikle edebiyat, tarih ve terâcim alanında pek çok eser kaleme alınmıştır. En meşhur simalar Safiyyüddin İbn Ebû'r-Ricâl, Ahmed b. Abdullah Haneş, Muhammed b. İbrâhim b. Mufaddal, Abdullah b. Ali, İbnü'l-Vezîr, Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî, Ahmed b. Muhammed el-Himî el-Kevkebânî, Abdülkâdir el-Kevkebânî ve Makbîlî'dir. Osmanlılar devrinde Yemen'de yetişen âlimler arasında Zeydî âlimi Şevkânî'nin özel bir yeri vardır.

Taiz'de
Muzaffer
Camii ile (önde)
Eşrefîyye
Camii

YEMEN

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Yûsuf el-Cenedî, *es-Sûlûk* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekva' el-Hivâlî), San'a 1414/1993; Şevkânî, *el-Bedrû'l-tâli'*, I-II; Ahmed Hüseyin Şerefeddin, *Târîhu'l-Yemeni's-şekâfi*, Kahire 1387/1967, IV; Eymen Fuâd Seyyid, *Meşâdiru tâ-rîhi'l-Yemen fi'l-âsri'l-İslâmî*, Kahire 1974, s. 19-188; İsmâüddin Abdurraûf el-Fikî, *el-Yemen fi zıl-lî'l-İslâm*, Kahire 1981, s. 309-360; Hüseyin b. Abdullah el-Amrî, *The Yemen in the 18th and 19th Centuries*, London 1981, s. 103-192; a.mlf., *el-Hađâretü'l-İslâmiyye fi'l-Yemen*, Rabat 1414/1993; İsmâil b. Ali el-Ekva', *el-Medârisü'l-İslâmiyye fi'l-Yemen*, Beyrut 1986; a.mlf., *Hicerü'l-ilm ve me'âkilüh fi'l-Yemen*, Beyrut 1416/1995, I-III, tür.yer.; M. Yahyâ el-Haddâd, *et-Târîhu'l-âm li'l-Yemen*, Beyrut 1407/1986, II-IV, tür.yer.; B. Serjeant, "Regional Literature: The Yemen", *Abbasid Belles-Lettres* (ed. J. Ashtiany v.dğr.), Cambridge 1990, s. 460-468; R. Giunta, *The Rasûlid Architectural Patronage in Yemen: A Catalogue*, Naples 1997.

CENGİZ TOMAR

YEMENİ

(اليماني)

Ebü'l-Mehâsin Tâcüddîn Abdülbâkî
b. Abdülmecid b. Abdillâh
el-Yemenî el-Mekkî el-Mahzûmî
(ö. 743/1343)

Arap dili ve edebiyat âlimi, tarihçi.

680 Recebinde (Ekim-Kasım 1281) dünyaya geldi. Kaynaklarda Birzâli'den naklen Mekke'de doğduğu ve ilk bilgilerini burada aldığı kaydedilirse de çağdaşı Yûsuf b. Ya'kûb el-Cenedî'nin onun Aden'de doğduğu, çocukluk ve ilk öğrenim dönemini bu şehirde geçirdiği, on dört-on beş yaşlarında babasıyla birlikte Mekke'ye gidip yerleştiği, Mekke'de Ahmed b. İbrâhîm el-Fârûsî'den hadis semâ ettiği şeklindeki rivayeti daha isabetli görülmektedir (Yemenî, *İşâretü't-ta'yîn*, neşreden girişi, s. 15-16). Mekke'de yaklaşık sekiz yıl kalarak tahsilini tamamladı ve 704'te (1304) Aden'e döndü. Ardından Taiz'e geçerek Resûlîler Devleti Hükümdarı el-Melikü'l-Müeyyed Dâvûd b. Yûsuf'un divanında inşâ kâtibi olmak istediye de tecrübesizliği ve mağrur tabiatı yüzünden bu gerçekleşmedi. 705 (1305) yılına doğru Kahire'ye gitti; âlim ve ediplerle görüşerek devlet ricâli ile tanışma imkânı buldu. Ebû Hayyân el-Endelûsî, Şehâbeddin Ahmed b. Abdülvehhâb en-Nüveyrî, İbn Fazlullah el-Ömerî, İbnü'z-Zübeyr es-Sekafî ve Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî gibi âlim ve ediplerden faydalandı. İlmî ve sağlam kişiliğiyle kısa zamanda tanındı. Câmiu'l-Ahmer'de derslerine katıldığı Ebû Hayyân, Yemenî'den övgüyle söz etmiş ve bütün eserlerinin rivayeti

konusunda ona icâzet vermiştir. Yemenî muhtemelen 708'de (1308) Dimaşk'a göç etti. Dimaşk'ta saltanat nâibi Cemâleddin Akkuş el-Efrem kendisine maaş bağladı; Emevî Camii'nde aruz, kafiye dersleri verdi ve *Mağâmâtü'l-Harîrî* okuttu. Yine 1308'de bilinmeyen bir sebeple Yemen'e ikinci defa gitti ve el-Melikü'l-Müeyyed'e bir kaside sundu (Hazrecî, I, 379). Aynı yılın sonuna doğru Aden'e ailesini ziyarete gitti, burada fazla kalmadan Dimaşk'a döndü. 716-717 (1316-1317) yıllarında el-Melikü'l-Müeyyed'in davetiyle tekrar Yemen'e gitti ve onun divanında derc kâtipliği görevinde bulundu. el-Melikü'l-Müeyyed'in 721'de (1321) vefatına kadar bu görevine devam etti; onun oğlu el-Melikü'l-Mücâhid Ali zamanında da bir süre aynı görevi sürdürdü. el-Melikü'l-Mücâhid amcasının oğlu el-Melikü'z-Zâhir tarafından tahttan indirilince Yemenî Zâhir'in yanında yer aldı, bir süre onun vezirliğini yaptı. Ancak el-Melikü'l-Mücâhid tahtını geri aldığıında azledildi ve mallarına el konuldu. Yemenî de önce Mekke'ye kaçtı, oradan 730'da (1330) Mısır'a geçti. Mısır medreselerinde ders verdi. İbn Fazlullah el-Ömerî ile yaptığı yazışmalardan anlaşıldığına göre inşâ kâtipliğinde bulundu; Dimaşk ve Kudüs'te hocalık yaptı. Bu dönemde Kahire, Dimaşk, Kudüs, Halep, Trablus (Şam) arasında gidip geldi ve 741 (1340) yılında Dimaşk'a yerleşti. 29 Ramazan 743 (25 Şubat 1343) tarihinde vefat etti (İbn Hacer, II, 317); onun Kahire veya Kudüs'te öldüğünü kaydedenler de vardır (İbnü'l-İmâd, VI, 138).

Mağrur bir tabiata sahip olan Yemenî şiirde ve edebî nesirde zamanın önde gelen edipleri arasında yer alıyordu. Nesirde kendini Kâdî el-Fâzîl'dan üstün görüyor, nesri lafız sanatlarına boğduğunu söyleyerek onu eleştiriyor, Ziyâeddin İbnü'l-Esir'i Kâdî el-Fâzîl'dan daha üstün tutuyordu. Müstakil bir divanı bulunmayan Yemenî'nin bazı şiirleri başta Nüveyrî'nin *Nihâyetü'l-erebî*, Ömerî'nin *Mesâlikü'l-ebşâr*'ı ve Hazrecî'nin *el-Ukûdü'l-lü'lü'iyye*'si olmak üzere biyografi eserlerinde mevcuttur. *Târîhu'l-Yemen*'in nâşiri Mustafa Hicâzî, eserin sonunda Yemenî'nin biyografisiyle birlikte bazı kaynaklarda yer alan edebî nesrinin ve şiirlerinin bir kısmını bir araya getirmiştir (s. 146-169).

Eserleri. 1. *Kitâbü't-Tercümân 'an garibi'l-Kur'ân*. Daha çok Zemahşerî tefsirinden yararlanılarak hazırlanan eserde süre sırasına göre yaklaşık 1800 garib kelimenin mânası açıklanmaktadır (nşr. Yahyâ Murâd, Beyrut 1425/2000; nşr. Halit Zevalsiz, İstanbul 2007). 2. *el-İktîâ' fi şerhi*

Yemenî'nin *Risâletü'l-kındil ve's-şem'adân* adlı eserinden bir sayfa (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2865/2, vr. 13^a)

elfâzi's-Şifâ' li'l-Kâdî 'İyâz. Şevkânî bu eseri *Zabtu elfâzi's-Şifâ' li'l-'İyâz* adıyla zikretmektedir (*el-Bedrû'l-tâli'*, I, 318). Yemenî'nin daha sonra *Telhîşü'l-İktîfâ'* adıyla özetlediği eseri Muhammed b. Tolûn el-Abâicî de ihtisar etmiştir (eser ve ihtisarının yazmaları için bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 631; Dârü'l-kütübi'l-Misriyye, nr. 2127 / Hadîs). 3. *Risâletü'l-kındil ve's-şem'adân* (*Berîdü'l-cenân fi'l-müfâhare beyne'l-kındil ve's-şem'adân*, *Zehrü'l-cinân fi'l-münâzara beyne'l-kındil ve's-şem'adân*). Kındil ve şamdanın birbirlerine karşı üstün yanlarını, birbirlerinin eksik ve kusurlu taraflarını dile getirdikleri edebî bir münazaradır. *Risâle Münâzara beyne'l-kındil ve's-şem'adân* adıyla yayımlanmıştır (Kahire 1934). 4. *İşâretü't-ta'yîn fi terâcimi'n-nühât ve'l-luğaviyyîn*. Yazımı 733'te (1333) Kahire'de tamamlanan eserde 246 Arap dilcisi ve luğat âliminin hayatı ve eserleri veciz bir üslûpla alfabetik sıraya göre anlatılmıştır (nşr. Abdülmecid Diyâb, Riyad 1986). 5. *Târîhu'l-Yemen* (*Behcetü'z-zemen fi târihi'l-Yemen*) (nşr. Mustafa Hicâzî, Beyrut 1985). Umumi Yemen tarihine dair muhtasar bir eserdir. 6. *Luğâtâtü'l-aclân el-muhtaşar min Vefeyâtü'l-a'yân*. İbn Hallikân'a ait eserin muhtasarı olup Abdullah b. Muhammed el-Matarî'nin isteği üzerine ka-